

Het vak burgerschap als wapen tegen de Partij van Wilders Zoektocht naar de moraal van de school.

De 4 zetels winst van de Partij Voor de Vrijheid (PVV) liegen er niet om deze Europese verkiezingen van 4 juni 2009. Winst voor de PVV en D'66 ten koste van de PvdA, het CDA en de VVD. Ik concludeer hieruit dat onze maatschappij verglijdt naar minder sociaal en ik wil daar als docent van een MBO2 opleiding in Amsterdam niet bij neerleggen. Ik wil mijn leerlingen opvoeden tot autonome en sociale burgers die kritisch zijn als ze kiezen en die nadenken over hun medemens. En eigenlijk wil ik dat mijn collega's die opvoeding ook voorstaan en dat mijn school een visie ontwikkelt met het vak burgerschap als uitgangspunt.

De regering was al eerder in actie gekomen en formuleerde in 2003 een opdracht aan het onderwijs om sociale wezens van de leerlingen te maken. "Met het burgerschap verwoordt de Onderwijsraad de mening van vertegenwoordigers uit de onderwijspraktijk, de wetenschap en de lokale overheid", Leenders & Veugelers (2004). Het onderwijs zal zich volgens de raad expliciet moeten "richten op de sociale en maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen, naast en in samenhang met de cognitieve ontwikkeling"(Onderwijsraad 2003). De docent gaat naast het lesgeven de leerlingen ook opvoeden als burgers. Het invullen van de kwalificatie of het vak burgerschap is een vereiste voor de toekomst van Nederland, "een samenleving kan slechts blijven functioneren wanneer er een zekere mate van sociale cohesie en sociaal verantwoordelijkheidsgevoel bestaat." Leenders & Veugelers (2004).

Het invoeren van het vak burgerschap als "een nieuwe wettelijke taak van het onderwijs", zoals de opdracht luidt van de Onderwijsraad (2003) lijkt een prachtig antwoord op de tegenstellingen die er na 11 september 2001 zijn ontstaan tussen wel en niet islamitische Nederlanders. Er is sociale onrust ontstaan en die richt zich tegen een bevolkingsgroep die we met de op handen zijnde vergrijzing in Nederland en Europa hard nodig hebben. Zij zijn de beroepsbevolking die straks onze economie draaiende zal houden. De tolerantie ten aanzien van die groep is in de woorden van Wilders geheel verdwenen. "Het is vanavond D-day. Vandaag zijn onze PVV-ers gearriveerd op het strand, klaar om te

strijden. Klaar om het linkse cordon sanitaire te doorbreken”. “Nederland is bezig te ontwaken uit een lange linkse nachtmerrie. Een nachtmerrie van knetterhoge belastingen, criminaliteit, slechte zorg, hoofddoekjes en de boerka's, verpaupering, massa-immigratie en islamisering”. Wilders (2009)

Het vak burgerschap moet liefst autonome en sociale leerlingen opleveren. Maar terwijl het onderwijs nog zoekt naar de uitwerking van die opdracht, merk ik dat docenten allang hun meningen overbrengen aan leerlingen zonder enige discussie vooraf met de schoolleiding over richting of waarden. De verborgen moraal van een school is te vinden in de beïnvloeding van de leerling doordat docenten hun mening uiten tijdens de lessen.

In het onderwijs gaat opvoeden, het overbrengen van waarden, hand in hand met het verrijken van de cognitie. De sociale en maatschappelijke beïnvloeding van de jonge leerlingen door de docent gebeurt het meest effectief tijdens het vakonderwijs. De beïnvloeding van de docent is verborgen in zijn houding en de manier waarop hij de leerling benadert tijdens het lesgeven. In de woorden van Veugelers & Vedder: “Teachers in primary and secondary schools are always occupied with influencing the identity development of their students, whether through the school culture, the subject matter or their pedagogical-didactic performance. Educational sociology rightly points to the *hidden curriculum*, to the socializing effect of the school culture, but the curriculum needs attention as well” Veugelers & Vedder (2003).

De invloed van de meningen die docenten tijdens hun lessen geven is groter dan de invloed die invoering van het vak burgerschap zal hebben of het organiseren van een discussie in een les maatschappijleer. Ik merk dat er door mijn collega's grappen worden gemaakt over luie gekleurde Nederlanders en dat zij negatieve opmerkingen maken over homo's. Zulke opmerkingen kunnen de basis worden van de mening die de leerlingen zich op deze punten vormen.

Het ontwikkelen van de door mij gewenste autonome sociale leerling begint met een autonome docent en een directie die geïnteresseerd is in de mening van haar leerkrachten. De sociale waarden die het onderwijs in opdracht van de regering moet gaan overbrengen op de leerling bij de

invoering van het vak burgerschap, is een boodschap die wordt overgebracht door een docent en die docent heeft een eigen mening.

Een school die niet gestoeld is op een geloof of een andere waardevormende grondslag moet de morele waarden kennen waarmee haar leerlingen worden opgevoed. Deze waarden moeten duidelijk zijn voor docenten en leerlingen zodat ze van te voren kunnen kiezen voor de opvoeding die zij willen uitdragen of genieten. De visie van de school kan dan leidend zijn voor het aannemen van docenten. Nu is het pakket meningen van de docenten de moraal van de school.

Tot welke toekomstige burger worden de leerlingen van mijn school, het Mediacollege Amsterdam (Ma) opgeleid? Als ik daar achter wil komen, moet ik de meningen van de docenten kennen. Dat zoek ik uit door te luisteren naar mijn collega's. Op een mooie maandagmiddag neem ik een steekproef (bijlage 1). Als leidraad gebruik ik de drie types burgers die worden omschreven door Leenders en Vleugelers (2004): de aanpassingsgerichte burger, voor wie disciplineren en sociale betrokkenheid erg belangrijk is en zelfstandigheid relatief minder relevant; de individualistische burger, VOOR WIE [waar] discipline en zelfstandigheid centraal staan en sociale betrokkenheid relatief minder belangrijk is; de kritisch-democratische burger [waar]voor WIE zelfstandigheid en sociale betrokkenheid erg belangrijk is en disciplineren meer op de achtergrond staat. De VMBO-docenten die ik enquêteer, uitgewerkt in bijlage 1, antwoorden op de vraag "Hoe zou jij het liefst de leerlingen willen opvoeden?" met een duidelijke voorkeur voor een kritisch-democratische burger; MBO2 docenten zijn daarover verdeeld. Opvallend is wel dat de MBO2 docent zich bewuster lijkt van de sociale waarden die hij binnen de lessen overbrengt. Mogelijk hebben de docenten wenselijk geantwoord op de vragen. Als ik het werkelijk wil weten, moet ik hun mening over politieke zaken achterhalen en door observaties in de klas vaststellen in hoeverre hun mening en politieke opvatting tussen de leerstof door sijpelt en in hoeverre die wordt opgepikt door de leerlingen. Als de directie van mijn school sociaal onderwijs in het curriculum wil opnemen zal ze het maatschappelijke engagement van haar corps moeten kennen.

Het formuleren van een schoolmoraal wordt een zoektocht naar de meningen van de docenten. Daarbij kan een keuze uit de drie typen burgers[chap] van Vleugelers een leidraad vormen [voor dat onderzoek]

en een richtlijn voor de discussie. Nadat een keuze is gemaakt zal de school moeten communiceren met de docenten over de gewenste maatschappelijke houding van de leraren. Als een school wil achterhalen hoeveel aanhangers van de verkeerde partij het docentcorps telt zal de directie in de docentenkamer goed moeten luisteren, of discussiemiddagen moeten organiseren.

Juni 2009, Netty Gelijsteen

Bronnen:

PVV: Wilders; 2009: Speech *vrienden* reactie Wilders op voorlopige Uitslagverkiezingen, http://www.pvv.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=2028&Itemid, 6 juni 2009

Onderwijsraad. (2003). Onderwijs en burgerschap. *Een voorname rol voor onderwijsinstellingen en overheid*. Den Haag: Onderwijsraad. [Elektronische versie] www.onderwijsraad.nl, publicaties.

Leenders, H. & Veugelers, W. (2004). Waardevormend onderwijs en burgerschap. Een pleidooi voor Een kritisch-democratisch burgerschap. *Pedagogiek*, 24-4, 361-375

Veugelers, W. & Vedder, P. (2003). Values in Teaching. Teachers and Teaching, 9,4, 377-390.

Veugelers, W. (2008). Youngsters in Transformative and Reproductive Processes of Moral and Citizenship Education. In Tirri, K. (red) *Educating Moral Sensibilities in Urban Schools*. Sensepublishers.

Bijlage1

Vragen over burgerschap aan [de] docenten en niet-onderwijzend personeel aanwezig op maandag mei 2009 op het Mediacollege (Ma) locatie Dintelstraat. Alle vragen zijn hardop voorgelezen en de antwoorden ZIJN direct geturfd door de ondervraagster, Netty Gelijsteen docente MBO2.

Vraag A en B zijn direct terug te voeren op de drie typen burgers van Veugelers. Vraag C is gemaakt nav het wegvallen van waardes zoals Veugelers aangeeft bij het classificeren van de drie typen als minder belangrijke waardes.

A. Hoe zou jij het liefst de leerlingen willen opvoeden?

1. Als goed luisterende en opdrachten uitvoerende mensen
2. Als zelfstandige functionerend mens
3. Als kritische mens
4. Als sociaal mens

B. Wat denk je dat je naast je vak overbrengt aan de leerlingen?

5. Dat ze goed moeten luisteren
6. Dat ze zich netjes en correct gedragen
7. Dat ze zelfstandig hun werk doen
8. Dat ze zich kritisch opstellen
9. Dat ze zich sociaal gedragen

C. Welk gedrag zou je bereid zijn op te offeren om je doel te bereiken?

D. Welk vak geef je?

A	B	C	D VMBO b=bovenbouw/o=onderbouw
2	7	5	Vormgeven VMBO-b
1 t/m 4	5 t/m 9	7	Grafiemedia/ zelfstandigheid wel gewenst maar niet

			vereist bij VMBO-b
4	8 – 9	7	Grafiemedia VMBO- b
4-2	6-9	8	Printmedia VMBO- b
2-4	9	7	Multimedia VMBO- b
2-3-4	5-6-7	8	Nederlands/engels VMBO
2	7-9	5	Nederlands/ engels VMBO
2	9	5	Grafiemedia VMBO- o
3-4-2	6-7-8-9	5	Grafie media- VMBO-o computervaardigheden
2	7-9	niets	Grafie media/geschiedenis VMBO-o
3-4	7	5	Grafiemedia- VMBO- o
2	6	9	Wiskunde/natuurkunde VMBO + MBO2
2	6	8	Mens en maatschappij VMBO
2	7	5	Wiskunde VMBO- o
Totaal A	B	C	Conclusie
11 x 2 zelfstandig 6 x 4 sociaal 3 x 3 kritisch	8 x 9 sociaal 7 x 7 zelfstandig 5 x 8 kritisch 5 x 6 netjes 2 x 5 luisteren 2 x 8 kritisch	6 x 5 luisteren 3 x 7 zelfstandi gheid 3 x 8 kritisch 1 x 9 sociaal 1 x niets	14 docenten. A wens is zelfstandigheid B doen sociaal en zelfstandig C ten koste van luisteren
A	B	C	D MBO
4	8-9	5	Offset MBO2
3-4	6-5	8	Administratie MBO2
3-4	7-9	8	Dtp/MBO2
Alle 4	5 - 9	8	Zeefdrukken en stage begeleiding MBO2
3	8	6 of 7	Maatschappijleer/ instructeur-mentor MBO2

2	9	5	Nederlands/ mentor MBO2
2-3-4	7-8-9	5	Maatschappij + Nederlands MBO2
2	7	8	Teamleider MBO2
Totaal A	B	C	Conclusie MBO2
4 x 4 sociaal 4 x 3 kritisch 4 x 2 zelfstandig	5 x 9 sociaal 3 x 8 kritisch 3 x 7 zelfstandig 2 x 5 luisteren 1 x 6 netjes	4 x 8 kritisch 3 x 5 luisteren	6 docenten/ 2 NOP; 2 vrouw/ 6 man A wens verdeelt; sociaal, kritisch en zelfstandig B doen sociaal C ten koste van kritisch en luisteren
2	5-6	7	Administratie
2-4	5-6-9	7-8	Administratie
2-4	9	8	Telefoniste/receptionist/verz uim en te laat-registratie VMBO
2	7	8	Teamleider MBO2
Totaal A	B	C	Conclusie NOP
4 x 2 zelfstandig	2 x 5 luisteren 2 x 6 netjes 2 x 9 sociaal 1 x 7 zelfstandig	3 x 8 kritisch 2 x 7 zelfstandi g	4 niet onderwijzend personeel (NOP) A wens zelfstandigheid B doen orde C ten koste van kritisch en zelfstandigheid